

Enquête: ‘Eenheid van Sittard-Geleen is illusie’

Bijna twintig jaar na de herindeling is de eenheid in fusiestad Sittard-Geleen nog ver te zoeken. Onder de inwoners leeft ook niet het vertrouwen dat de voormalige burens Sittard, Geleen en Born in de toekomst nader tot elkaar groeien.

DOOR HANS GOOSSEN

Dat blijkt uit een representatieve enquête in opdracht van *De Limburger*.

Op de vraag ‘wat of wie kan de eenheid binnen de gemeente Sittard-Geleen bevorderen’ is veruit het meest aangevinkte antwoord ‘Dat is een illusie en zal nooit lukken’. Sittard, Geleen en Born werden in 2001 op last van het Rijk samengevoegd tot één gemeente. Met Chemelot en autofabriek NedCar (tegenwoordig VDL) binnen de gemeentegrenzen zou de stad zich kunnen profileren als de economische motor van de provincie. Anno 2020 acht meer dan de helft van de ondervraagde inwoners van de fusiestad (54 procent) de doorgevoerde herindeling niet noodzakelijk. Bijna 40 procent zou het liefst de oude orde herstellen en de drie partners hun zelfstandigheid teruggeven. Voor een meerderheid is het terugdraaien van de herindeling geen optie meer: 43 procent wil de huidige toestand handhaven, 13 procent juicht een verdere uitbreiding van Sittard-Geleen toe.

De enquête, uitgevoerd door onderzoeksbureau Flycatcher, leert dat meer dan de helft van de inwoners (53 procent) van mening is dat de in 2001 gekozen naam ‘Sittard-Geleen’ niet deugt. In het alsnog veranderen van de gemeentenaam ziet slechts 22 procent heil.

Meer dan 90 procent is van mening dat de belangen van de voormalige gemeenten met elkaar botsen na de samenvoeging. Sittard heeft volgens de ondervraagden het minste recht tot klagen, omdat dat stadsdeel volgens 53 procent het meeste voordeel put uit de herindeling. 34 procent vindt dat geen van de drie voormalige gemeenten bovenmatig profiteert. Voor Geleen en Born ziet slechts

respectievelijk 12 en 6 procent een bovengemiddelde bevoordeling. In alle drie de kernen zagen overigens vorig jaar actiecomités het licht die vonden dat hun stadsdeel onderbedeeld werd.

Voor het onderzoek ondervroeg Flycatcher zowel in het voorjaar van 2019 als vlak voor de jaarwisseling meer dan 300 inwoners.

De fusiegemeente Sittard-Geleen is bijna toe aan haar twintigste verjaardag. Veel te vieren is er niet. De stad likt nog steeds de wonden van de herindeling.

't Is niks en 't wurt niks

TEKST HANS GOOSSEN FOTO DE LIMBURGER

Het begint al met die naam. Sittard-Geleen. Met een koppelteken dat taalkundig een verbindingsstreepje is, maar onbedoeld het beeld versterkt van een verdeelde stad. In de harde kern van Sittard wordt de naam meesmuilend uitgesproken als 'Sittard min Geleen'. Over die naam is in de aanloop naar de herindeling van 2001 al het nodige gesteggeld. Ook na de fusie laat de discussie zo nu en dan weer op. Aan de vooravond van de samensmelting is er even het voornemen om de fusiestad enkel te vernemen naar de Sittardse partner. Daar gaat rap een streep door om te voorkomen dat het verzet in het toch al zo weerbarstige Geleen van extra munitie wordt gezien. Neutrale varianten als Maasland of Zwentibold/Swentibold (naar de middeleeuwse vorst die ooit over deze streken heerste) halen het evenmin. Om nog maar te zwijgen over de veelal cynische varianten die uit de burgerij opborrelen. Varianten die op z'n zachtst gezegd weinig vertrouwen uitstralen in de nieuw gevormde stad. Teheumeu bijvoorbeeld, afgeleid van de uitdrukking 'tegen heug en meug'.

LOGO

Uiteindelijk wordt gekozen – of misschien is het wel eerder niet kiezen – voor Sittard-Geleen.

Formeel zou dat Sittard-Geleen-Born moeten zijn, maar iedereen is het er wel over eens dat die naam te veel van het goede is. Als doekje voor het bloeden duikt Born, op het laatste moment door de Tweede Kamer aan de fusiestad toegevoegd, wel op in het gemeentelijk logo.

Soms zelfs wat al te nadrukkelijk, zo blijkt tijdens de begin februari gelanceerde campagne om burgers op het gevaar van hennepkwekerijen te wijzen. Bij de huisbezoeken dragen medewerkers van de gemeente jassen met daarop het gemeentelogo gedrukt. De kleurkeuze van het logo (Sittard-Geleen in grijs, Born in wit) pakt in combinatie met de eveneens grijze kledij ongelukkig uit. Alleen de naam van stadsdeel drie springt er leesbaar uit. Het leidt tot enige ergernis bij de met het team meelopende Sjraar Cox: „Wie heeft die jassen in hemelsnaam besteld?”

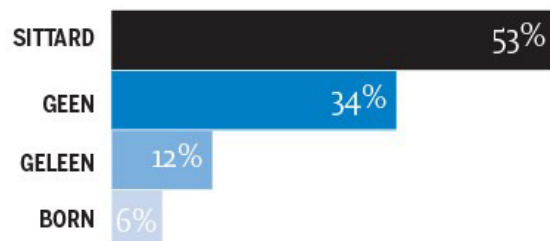
Het voorval met de jassen heeft niet veel om het lijf, maar geeft wel aan dat de samenvoeging van bijna twintig jaar geleden nog steeds aanleiding geeft tot gevoeligheden. Zeker omdat die herindeling voor veel inwoners niet had gehoeven en voelt als een gedwongen loop. Uit een recente enquête van bureau Flycatcher in opdracht van *De Limburger* blijkt dat meer dan de helft van de ondervraagde inwoners van Sittard-Geleen daar nog steeds zo over denkt.

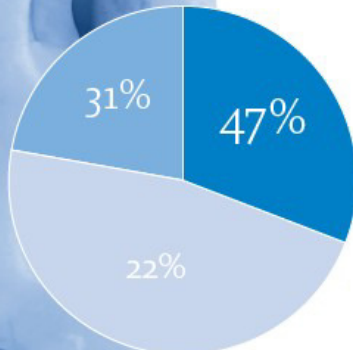
EEN **6,3** IS HET GEMIDDELDE CIJFER DAT INWONERS GEVEN OP DE VRAAG HOE **TROTS** ZE ZIJN ALS INWONER VAN DE GEMEENTE SITTARD-GELEEN.

WELKE VOORMALIGE GEMEENTE PROFITEERT HET MEEST VAN DE HERINDELING VAN SITTARD-GELEEN?

Bron: Bureau Flycatcher in opdracht van De Limburger

WAT VINDT U VAN DE NAAM 'SITTARD-GELEEN' DIE VOOR DE FUSIEGEMEENTE IS GEKOZEN?

- Ik vind de naam goed
- Ik vind de naam niet goed, een andere naam is beter
- Ik vind de naam niet goed, een andere naam is niet nodig

Op de knieën 'Lang leve Geleen' zingen

Ook buiten de gemeentegrenzen staat de samenvoeging van Sittard, Geleen en Born allerm minst te boek als een schoolvoorbeeld van een geslaagde operatie. Als in 2018 het herindelingspook in Brunssum opduikt, weet lokale grootheid Jo Palmen meteen welk schrikbeeld hij moet aanhalen om zijn pleidooi voor behoud van zelfstandigheid te onderbouwen. CDA-gedeputeerde Ger Koopmans erkent in datzelfde jaar in een terugblik op zijn mislukte poging om de fusie van Landgraaf en Heerlen van bovenaf te forceren, dat schaalvergroting en succes niet onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Daarbij noemt hij Sittard-Geleen als een van de voorbeelden.

INDUSTRIËLE HART

Het is overigens zeker niet zo dat de twee belangrijkste steden van de Westelijke Mijnstreek eind vorige eeuw geen oog hebben voor de voordelen van een groter geheel en krampachtig vasthouden aan de zelfstandigheid. Geleen bijvoorbeeld, met de toenmalige burgemeester Hans Lurvink voorop, is zelfs voorstander van een grootschalige fusie in de regio. Met Sittard, Geleen, Born, Stein, Beek en mogelijk ook Susteren en Schinnen zou de gemeente met DSM en autofabriek NedCar het industriële hart van het zuiden moeten vormen. 'De smidse van Limburg', in de woorden van Lurvink. Die smidse komt er niet, omdat de provincie terugdeinst voor al te rigoureuze ingrepen. Zo blijft de herindeling beperkt tot de koppeling van de twee steden Sittard en Geleen (dan respectievelijk 48.000 en 35.000 inwoners) met NedCar als extraatje. De Tweede Kamer besluit vervolgens op de valreep om ook Born nog de fusie in te fietsen. De drijven zijn vooral zuur in Geleen. In plaats van een van de grote jongens in de verenigde Westelijke Mijnstreek te worden, vreest het een rol als bijzit van Sittard. De rivaliteit tussen beide, met de rug naar elkaar toegekeerde steden is van oudsher groot. Dat blijkt bijvoorbeeld als in 1928 al eens sprake is van het samengaan van de twee burens. Dat leidt tot enorm verzet in Geleen met een heuse protestmars en een oproep tot een boycot van de Sittardse jaarmarkt Sint Joep. Het

verhaal gaat zelfs dat tijdens die mars brave fietsers uit Sittard gedwongen worden af te stappen. Ze moeten knielen en 'Lang leve Geleen' aanheffen.

STAATSMIJN MAURITS

Het zijn ook twee totaal verschillende steden. Het wat bedaaide Sittard met zijn historische binnenstad heeft van oudsher een centrumfunctie in de regio. Geleen houdt lange tijd een dorps karakter, totdat de aanleg van de staatsmijn Maurits het stadje omhoog stuwt in de vaart der volkeren en de Sittardse buur het nakijken geeft. Het aantal inwoners groeit fors, de nieuwelingen komen uit alle windstreken, er is volop vertier. Op zaterdagavonden fietst de jeugd uit Sittard naar Geleen om daar te gaan stappen. Ook het winkelend publiek heeft een voorkeur voor het mijnstadje, dat als eerste in de regio kan bogen op een vestiging van warenhuis V&D. Met Fortuna '54 staat Geleen, dat zichzelf met carnaval profileert als 'Waereldsjtad', zowaar aan de wieg van het betaald voetbal in Nederland. En dan is er nog Pinkpop, het inmiddels roemruchte popfestival, dat in 1970 in Geleen zijn eerste editie kent. Anno 2020 is Geleen niet meer *the place to be*. De sluiting van de steenkolenmijnen is de opmaat naar een minder glorieus bestaan. Betaald voetbal wordt al decennia in Sittard gespeeld, Pinkpop staat tegenwoordig symbool voor Landgraaf en in het ooit zo bruisende centrum is het stil geworden. Ook de Sittardse binnenstad kampt – net als zo vele lotgenoten in Nederland – met leegstandsproblematiek. Maar het historische karakter geeft het centrum nog enige smoel, met de Markt en zijn vele horecagelegenheden als logisch middelpunt. Het centrum van Geleen daarentegen ademt alle opknappbeurten ten spijt vooral teloorgang uit. Dat valt ook de toekomstige burgemeester Hans Verheijen als eerste op als hij aan de vooravond van zijn sollicitatie op verkenning gaat en door Geleen wandelt. Het – relatief kortstondige – glorieuze verleden van Geleen lijkt te zijn uitgedroogd tot een blok aan het been. Schrijver/journalist Leon Verdon-schot, zelf geboren en getogen in die stad,

WIE OF WAT DRAAGT OP EEN POSITIEVE MANIER BIJ AAN DE UITSTRALING VAN DE GEMEENTE SITTARD-GELEEN?

1 Toon Hermans	74%
2 Sint Joepmarkt	70%
3 Oktoberfeest	68%
4 Kennedymars	65%
5 Kasteelpark Born	49%
6 Kermis Geleen	46%
7 Kasteel Limbricht	41%
8 Jan Smeets	39%
9/10 Carnaval/Fortuna Sittard	38%

signaleert in 2018 in een artikel in cultureel maandblad *Zuiderlucht* dat zijn plaatsgenoten blijven hangen in nostalgie. Ze koesteren daarmee vooral wat ze hebben verloren. Hij geeft het voorbeeld van popfestival Mama's Pride. Daar is het op Moederdag goed toeven, weet hij uit eigen ervaring. Toch hoort hij dan vaak: 'Maar het is geen Pinkpop, hè.'

GRENSCORRECTIE

De hang naar nostalgie is een vruchtbare bodem voor een huidaalse klagezang. Met als refrein dat Geleen het kind van de fusierekening is en Sittard vooral profiteert. Ook de media deinen soms mee. In 2010 neemt de gemeente het op zich merkwuurdig besluit om een kleine interne grenscorrectie toe te passen tussen de stadsdelen Sittard en Geleen. De nieuw aangelegde Middenweg maakt het logischer om die verkeersverbinding als de grens te beschouwen. Het gaat maar om een paar meter, maar daardoor komt de Geleense bioscoop Foroxity plots op Sittards grondgebied te liggen. 'Geleen raakt bioscoop kwijt aan buur Sittard', luidt de krantenkop.

Het refrein van de klagezang staat bol van de sentimenten, maar laat zich aan feiten minder gelegen liggen. In 2018 is burgemeester Cox het beu. Als tegengeld presenteert hij cijfers over de geïnvesteerde miljoenen in de kwakkelende stadscentra. Daaruit blijkt dat de balans na 2015 weliswaar overhel naar Sittardse kant, maar in de jaren daarvoor heeft de gemeente juist miljoenen meer in Geleen gestoken. Cox benadrukt in een interview met *De Limburger* dat hij ervan overtuigd is dat in de fusiegemeente niemand bewust bezig is om een stadsdeel te bevoorstellen. „Dat mensen op dat idee komen, berust niet op feiten.”

Het beeld dat Sittard de grote profiteur van de herindeling is, is desalniettemin hardnekkig en zeker niet alleen toe te schrijven aan de Geleense hang naar nostalgie. Ook uit de enquête in opdracht van *De Limburger* blijkt dat 53 procent van de inwoners van mening is dat de fusie van 2001 vooral in het voordeel van Sittard heeft uitgepakt. Toch ziet vorig jaar ook in dat laatste stadsdeel, in navolging van Geleen en Born, een actiecomité het levenslicht dat vindt dat Sittard wordt onderbedeeld ten opzichte van de andere herindelingspartners.

Nu heeft het de fusiegemeente ook niet meegezet. Financieel is het vanaf het begin kwakkelende geblazen. Dat wordt er niet beter op als de economische crisis zich in alle hevigheid doet voelen. Daarnaast ontsnapt ook Sittard-Geleen niet aan de gevolgen van de ingezette decentralisatie, waarbij gemeenten steeds meer taken van het Rijk toebedeeld krijgen met een daarop niet berekende geldbuidel. Sittard-Geleen komt zelfs enige tijd onder provinciale curatele te staan. Het is schrapen en bezuinigen. Aan de inkomstenkant fungeren gemeentelijke leges, onroerendezaakbelasting en parkeertarieven noodgedwongen als

LUISTER DE LIMBURGER

MEER ACHTERGROND EN UITLEG
VAN DE AUTEUR OVER DEZE
PRODUCTIE. LUISTER DE PODCAST
DELIMBURGER.NL/PODCAST.
OF OP JE FAVORIETE PODCAST-APP

melkkoeien. Dat leidt tot gemor. Zo zijn de parkeertarieven een heet hangijzer in Geleen. De lokale middenstand ziet juist in gratis parkeren een mogelijkheid om de teloorgang van het centrum te stuiten. Los van de vraag hoe reëel die visie anno 2020 is, voedt het uitbuiten van de tarieven wel weer het sentiment dat de Geleense belangen het onderspit delven. Al kent dat sentiment sinds afgelopen week ook een Sittardse variant. Een net opgerichte groep van ondernemers en vastgoedbezitters, getuige de naam *Red os Zitterd* niet wars van enige dramatiek, ziet de verhoging van de parkeertarieven nu ook als doodsteek voor hun binnenstad.

LOOPLIJNEN

Sentimenten duiken ook in de lokale politiek regelmatig op. Uiteraard roept elk raadslid dat hij of zij er vooral zit om de belangen van de gemeente als geheel te behartigen, maar de looplijnen naar Geleen/Born/Sittard (al naar gelang de herkomst van de volksvertegenwoordiger) zijn in de praktijk vaak heel duidelijk te herkennen. Neem de discussie over de Oktoberfeesten in Sittard. Geleen heeft met het MP-feest zijn eigen festijn, maar dat wordt in tegenstelling tot het van München afgekeken drankgelag in Sittard niet door de gemeente georganiseerd. Uit een artikel in *De Limburger* blijkt dat daarbij de eigen aanbestedingsregels niet zijn nageleefd. De meest kritische vragen en een motie tot nader onderzoek komen uit Geleense hoek. Wat het voor het college van B&W ook weer gemakkelijk maakt om ze af te doen als louter kinnessinne. In Sittard-Geleen weten ze ook wat het Rosmalen-effect is. Die gemeente in Noord-Brabant is in 1996 gedwongen ondergebracht bij grote buur Den Bosch. Maar waar de kiezers uit Den Bosch verdeeld stemmen, kunnen kandidaten uit Rosmalen rekenen op een trouwe achterban. Zo is het kleine broertje uitgroeit tot een heuse machtsfactor in de Brabantse hoofdstad. In Sittard-Geleen is deze rol weggelegd voor de partij GOB, die haar oorsprong kent in Born, met de eveneens uit die plaats afkomstige Pieter

Meekels als boegbeeld. De naam GOB (Grevenbicht-Obbicht-Born) is nog een overblijfsel uit de tijd dat die kernen samen de gemeente Born vormden, maar is later veranderd in Geloofwaardig, Open en Betrouwbaar. Tegenwoordig is het begrip GOB zo ingeburgerd dat het geen afkorting meer is. Wat niet wegneemt dat de verankering in Born nog altijd heel stevig is. Politieke ruzies zijn in Sittard-Geleen aan de orde van de dag. Vaak gaat het om persoonlijkheden die niet door een deur kunnen. Even vaak hoppen raadsleden van partij naar partij. Zo vreemd is het niet dat het lokale bestuur slecht scoort in de recente enquête van *De Limburger*. Van de ondervraagden is 6 procent te spreken over de kwaliteit van de gemeenteraad, 66 procent noemt hem matig tot slecht.

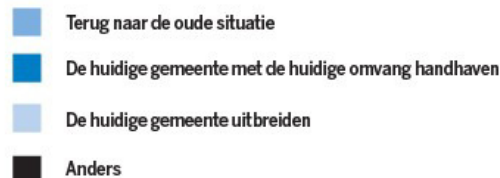
DOORETTEREN

In juli 2019 valt de coalitie als een raadslid – drie keer raden uit welk stadsdeel – zich niet kan verenigen met het parkeerbeleid. Ruim zeven maanden later wacht de stad nog steeds op een nieuwe regeringsploeg. Twee externe informateurs concluderen in hun rapportage dat de dooretterende perikelen van de fusie mede ten grondslag liggen aan de verstoorde politieke verhoudingen. Die fusie heeft 'naast enkele positieve effecten toch vooral complexe gevolgen', heet dat in onderzoekstaal. Probleem is ook dat Sittard-Geleen niet goed lijkt te weten wat het wil. In 2006 verschijnt het rapport *Tijd voor Keuzes*, samengesteld in

HOE ZIET U DE TOEKOMST VAN SITTARD-GELEEN HET LIEFST?

opdracht van de gemeenteraad. Daarin wordt grof vertaald gesteld dat de fusiestad een kompas mist. Er is wel een stadsvisie, maar dat is vooral een optelsom van wensen uit de drie voormalige gemeenten. Er zal gekozen moeten worden. Alle ballen in de lucht houden kan niet.

Te lang is in Sittard-Geleen inderdaad 'halterpolitiek' bedreven: als je wat voor de ene kern doet, moet je dat compenseren door ook iets voor de andere te doen. De vraag is gerechtvaardigd of daarmee de belangen van de gemeente als geheel wel het beste gediend zijn.

„Niet kiezen is op den duur altijd verliezen”, geeft aanstaand burgervader Verheijen eind 2019 een schot voor de boeg in zijn eerste interview met *De Limburger*. Naar zijn mening moet je een gemeente ook als bedrijf zien. De toekomst zal leren hoever hij komt met die zakelijke benadering in een gemeente waar sentimenten de boventoon voeren. Kijk naar de discussie over de gemeentelijke zwembaden. Daarvan zijn er nu drie, in Sittard, Geleen en in het Bornse kerkdorp Buchten. De bedoeling is dat er één door de gemeente gefinancierd bad overblijft. Dat lijkt Glanerbrook in Geleen te worden, maar of die keus ook op die locatie zou vallen als alleen kwaliteit, ligging en onderhoudsstaat meewegen, valt te betwijfelen.

Het lokaal bestuur is er in elk geval niet in geslaagd de eenheid te bevorderen. De in 2019 gepresenteerde bevindingen van bureau

Berenschot over het evenementenbeleid spreken wat dat betreft boekdelen. Inwoners van Sittard gaan nauwelijks naar evenementen in Geleen en vice versa. 'Evenementen sluiten niet aan bij het imago dat de fusiegemeente nastreeft. Zo worden er geen evenementen georganiseerd met een overkoepelend karakter waarin de kernen met elkaar worden verbonden', is een van de pijnlijke conclusies. De gemeente strooit zelfs extra zout in de Geleense wond, stelt Berenschot: 'Het gemeentelijke bureau organiseert met name evenementen in Sittard, terwijl in Geleen de evenementen vooral gefaciliteerd worden. Dit leidt tot een gevoelsmatig verschil van betrokkenheid van de gemeente bij evenementen in beide kernen.' Ook de binnenkort afzwaaiende Sjraar Cox, die sinds 2006 de ambtsketen draagt, heeft de scherpe herindelingsrandjes niet glad weten te schuren. Ter troost: de enquête in opdracht van *De Limburger* leert dat slechts 13 procent van de ondervraagde burgers gelooft dat een nieuwe burgemeester wel het verschil kan maken.

BERUSTING

De enquête legt vooral berusting bloot. Bijna 40 procent zou de herindeling het liefst terugdraaien, maar een meerderheid aanvaardt deze als onomkeerbaar. En de gemeentenaam met dat streepje? Die deugt niet volgens 53 procent, maar slechts 22 procent is voorstander van het nu nog doorvoeren van een naamswijziging. Veel vertrouwen in verbetering is er niet. Op de vraag wat Sittard-Geleen kan doen om de eenheid te bevorderen, is het vaakst aangevinkte antwoord (44 procent) dat 'dit een illusie is en nooit zal lukken'. Misschien kunnen ze de fusiestad beter vernoemen naar de muziekkapel 't Is niks en 't wurt niks. Al zullen ze dat in Geleen niet kunnen waarderen, omdat het gezelschap uit Sittard komt.

REAGEREN?
HANS.GOOSEN@DELIMBURGER.NL